

BUSINESS, TRADE AND EXCHANGE ACTIVITIES

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 338.1

СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЄЮ З УЗГОДЖЕННЯ ІНТЕРЕСІВ

Наталія Бажанова; Ірина Маркович

*Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
Тернопіль, Україна*

Резюме. Економічні реформи, що відбуваються в Україні впродовж останніх років, зумовили виникнення корпорацій. Важливе значення для країни мали процеси, які відбувались у відносинах власності. Вони зумовили напрям соціально-економічного розвитку держави. Під час інституційних змін і приватизації держаної власності ліквідована монополія власності держави. Це стало основою для формування нової схеми відносин, де основною стала корпоративна власність. За останні 30 років Україна втратила ліву частку виробничого й науково-технічного потенціалу, враховуючи те, що кількісно корпорацій більше половини від загальної кількості. Широкомасштабна приватизація не дала можливості вирішити ключові проблеми, які передбачали здійснені реформи, а саме, формування ефективної структури власності. Слід зазначити, що успіх діяльності виробничого сектора – це не тільки зміна організаційно-правової форми підприємств, а й розроблення та використання ефективних механізмів реалізації економічного потенціалу таких корпорацій. Наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення науково-практичного завдання формування ефективної структури корпоративної власності вітчизняних підприємств у процесі управління ними. Основним пріоритетом для підприємств України стає формування сучасної та ефективної системи управління корпоративною власністю, а саме її структурою для реалізації довготермінової стратегії розвитку кожного конкретного підприємства. Якщо вирішальну роль в управлінні корпорацією відіграє угруповання акціонерів, зацікавлене в отриманні доходів у перспективі, то пріоритет при розподілі прибутку віддаватимуть його реінвестуванню в розвиток. Якщо вирішальна роль належить угрупованню, зацікавленому в отриманні поточних доходів, пріоритет віддаватимуть оплаті дивідендів у збиток розвитку. Діяльність корпоративних підприємств полягає в об'єднанні власності та інтересів її використання зацікавленими особами. Крім того, в корпораціях із питань використання власності формуються складні системи інтересів та відповідальності: керівників, персоналу, акціонерів, держави. Діяльність корпорацій в аспекті власності досить різноманітна й охоплює фінансові, науково-технічні, виробничі, результативні та інші аспекти діяльності.

Ключові слова: корпорації, узгодження інтересів, ієрархія цілей, виробничий потенціал, прибуток.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.04.200

Отримано 10.06.2020

UDC 338.1

STRUCTURAL MODEL OF CORPORATE MANAGEMENT FOR INTEREST ALIGNMENT

Nataliia Bazhanova; Irina Markovich

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil, Ukraine

Summary. *The economic reforms, taking place in Ukraine during the recent years, resulted in the emergence of corporations. The processes that took place in property relations were important for the country. They determined the direction of the state socio-economic development. During the institutional changes and state property privatization, the state property monopoly was dissolved. This became the basis for the formation of a new scheme of relations, where the corporate property became the main one. Over the last 30 years, Ukraine has lost the lion's share of production and scientific-technical potential, taking into account the fact that the number of corporations is more than half of the total number of corporations. Large-scale privatization did not provide the opportunity to solve the key problems that the reforms involved, especially, the formation of effective ownership structure. It should be noted that the success of the manufacturing sector is not only the change in the organizational and legal form of enterprises, but also the development and use of effective mechanisms for implementation of such corporations economic potential. The theoretical generalization and the new solution of the scientific-practical problem of forming the effective corporate property structure for domestic enterprises in their management process are presented in this paper. The main priority for Ukrainian enterprises is the formation of modern and effective corporate property management system, especially its structure management in order to implement the long-term development strategy for each enterprise. If the crucial role in the corporation management is played by the group of shareholders interested in generating income in future, the priority in profits distribution is given to its reinvestment in development; if the decisive role belongs to the group interested in obtaining current income, priority is given to the payment of dividends to the development losses. The activity of corporate enterprises is to unite property and the interests of its use by interested parties. In addition, corporations on the use of property are formed complex systems of interests and responsibilities: managers, staff, shareholders, the state. The activities of the corporation in terms of ownership are rather diverse and include: financial; scientific and technical; production; effective and other aspects of activity.*

Key words: *corporations, interest alignment, goals hierarchy, production potential, profit.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2020.04.200

Received 10.06.2020

Постановка проблеми. Дослідження зумовлене актуальною необхідністю вирішення питань щодо підвищення прибутковості корпорацій, враховуючи інтереси та права міноритарних власників. Корпоративний сектор України характерний багатьма ризиками. На сьогодні існує безліч незаконних схем, так званих рейдерських атак, а також використання підставних офшорних підприємств. На сьогодні існує потреба у вирішенні проблем взаємовідносин власності, що дозволить сформуванню національну компліментарну модель управління корпоративною власністю та вироблення стратегії трансформації корпоративної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем управління корпораціями відображено у працях таких класиків світової соціально-економічної думки, як А. Берлі, Т. Веблен, В. Зомбарт, Дж. Коммонс, Г. Мінз. Також результати численних досліджень українських економістів А. Бандурина, О. Вінника, А. Данельяна, Л. Довганя, В. Євтушевського, В. Задихайла, О. Кібенка, Г. Козаченка, І. Малика, Г. Назарової, Шершньової та ін. Питання узгодження інтересів висвітлено у працях В. Багацького, О. Воловика, А. Гафтанюка, О. Мендрула, А. Педько, З. Шершньової, Н. Шуляка та ін. Проте є багато питань, які ще мало досліджені. Слід зазначити, що дослідження проблеми механізмів управління корпорацією з узгодження інтересів досліджені економістами недостатньо повно і ґрунтовно.

Мета статті. Основою для формування ефективної моделі управління виробничою корпорацією має стати розроблена авторами структурна модель управління корпорацією, що забезпечить високу ефективність корпорацій.

Постановка завдання. Визначити пріоритети, узгодження й збалансування інтересів власників та сформувані стійку стратегію розвитку об'єкта власності на основі декомпозиції цілей підприємства як виробничого об'єкта.

Виклад основного матеріалу. Діяльність будь-якого суб'єкта господарювання завжди підпорядкована певній меті, яка й визначає цілі цієї діяльності. В теорії управління [1] виділяють три види ієрархій цілей діяльності корпоративної структури: класифікаційну, композиційну й генетичну.

Композиційна ієрархія цілей формується тоді, коли головна ціль, задля досягнення якої працює вся корпоративна структура, розділяється на підцілі, або навпаки, коли ціль синтезується з підцілей; генетична – коли підціль є умовою досягнення загальної.

Об'єктивна структура цілей може бути відображена відповідно до системного відображення виробничого процесу на основі кібернетичного підходу. Така класична модель цього процесу охоплює вхід (виробничий та соціальний потенціали корпоративної системи), оператора процесу (науково-технічний потенціал, мотивація праці), вихід (продукція, дохід, прибуток) і навколишнє середовище (ступінь невизначеності господарських, науково-технічних та соціальних параметрів зовнішнього середовища, рівень конкуренції на ринках, екологічні параметри і т. п.) (рис. 1.1) [2].

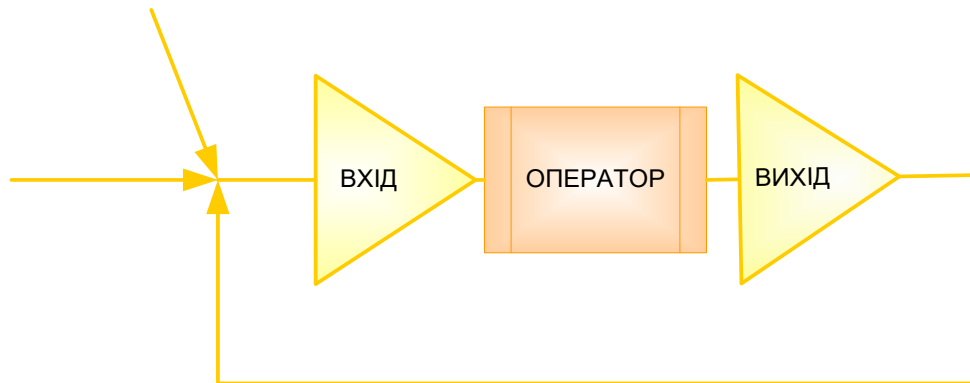

Рисунок 1.1. Узагальнена кібернетична модель виробничого процесу підприємства

Figure 1.1. Generalized cybernetic model of the enterprise production process

Джерело: побудували автори за [3, 2].

Source: developed by the authors [3, 2].

Така узагальнена модель виробничого процесу дає змогу визначити систему цілей діяльності підприємства, що є виробничо-господарською, з одного боку, і соціальною системою – з іншого.

Сформована система цілей підприємства має генетичне підпорядкування стосовно головної підпорядковуючої цілі – задоволення суспільних потреб у продукції та послугах (рис. 1.2). Тому саме ця ціль є головною підпорядковуючою, оскільки без потреб споживачів нема виробництва та прибутків.

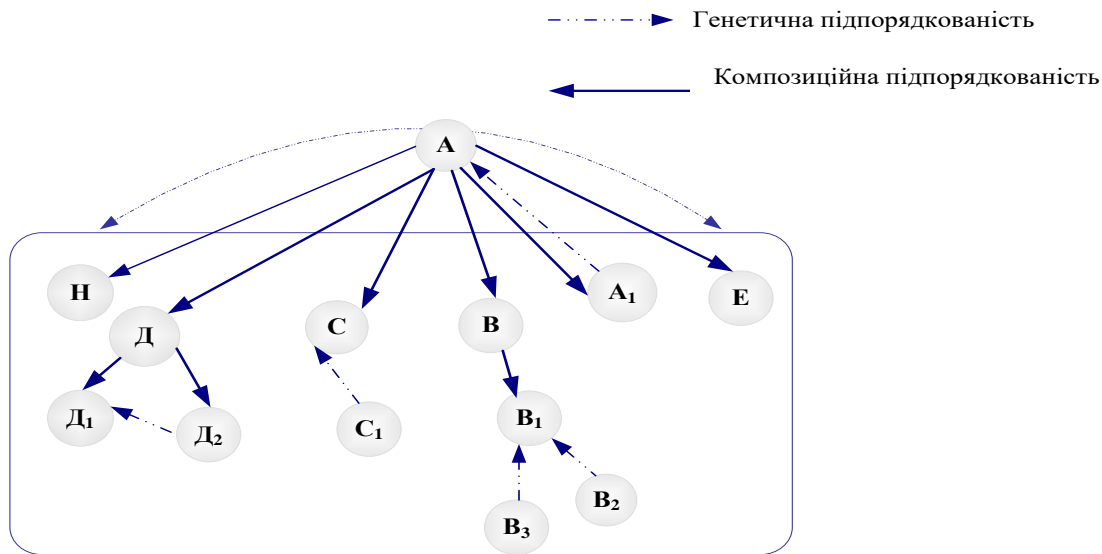

Рисунок 1.2. Система ієрархій цілей корпорації

Figure 1.2. The system of corporation goals hierarchies

Джерело: склали автори.

Source: developed by the authors.

Виробництво товарів та послуг потрібне тільки для задоволення потреб – така догма загально визнана в економічній теорії, соціології й маркетингу [4]. Жодна виробнича корпоративна структура не може існувати, якщо вона не задовольняє певну потребу конкретного споживача. Адже корпорація може отримувати довготермінові доходи й прибутки лише завдяки задоволенню потреб споживачів, а не через просте досягнення підпорядковуючих цілей.

Проте багато зарубіжних фірм і аналітиків [4] визнають підпорядковуючою ціллю отримання прибутку або підвищення потенціалу прибутковості. При цьому задоволення потреб розглядають або як умову отримання прибутку, або як мету, генетично підпорядковану отриманню прибутку.

Вітчизняна практика корпоративного управління свідчить, що в більшості випадків вітчизняні корпорації ціль «задоволення потреб» просто ігнорують. Та й іноземні корпорації, зокрема американські, при поглинанні інших окреслюють за мету поліпшити добробут акціонерів за рахунок зростання співвідношення «ціна акції/прибуток на акцію», а не виробництва (задоволення потреб). Таким чином, добробут акціонерів зростає без підвищення ефективності виробництва й господарської діяльності, а лише за рахунок інформаційного ефекту на фондовому ринку, що сприймає інформацію про поглинання як доказ зростання ефективності виробництва та розширення ринків збуту [5].

Треба нагадати, що в американському менеджменті поняття головної мети організації замінене поняттям місії [6]. Остання визначає сферу діяльності корпорації, конкретизує її статус, принципи роботи й наміри керівництва. Фактично, це є відображення загальної цілі корпоративної структури з точки зору її керівництва.

Але місія – це не база для формування системи цілей компанії, а орієнтир для розроблення її стратегії та способів публічного проголошення статусу й намірів корпорації.

Це необхідно для того, щоб ділові кола, споживачі товарів і послуг, персонал та суспільство в цілому знали про її призначення, необхідність і корисність. Американські фірми по-різному оголошують місію організації [7]. Для одних місія – спрощене тлумачення загальної мети корпорації, для інших – наміри (філософія) діяльності корпорації.

Корпорація Ford проголосила своєю місією «Надання людям дешевого транспорту» [6]. У цій короткій фразі віддзеркалено й сферу діяльності (транспорт), і характеристику товару (дешевий транспорт), і орієнтацію на широке коло споживачів (дати людям дешевий транспорт).

Проте така місія не дає змоги визначити конкретний критерій управління, неможливо провести її декомпозицію на підлеглі цілі. Отже, наведене формулювання місії як філософії діяльності корпорації відображає якісну характеристику цієї діяльності та є саморекламою.

Але, на наш погляд, визначення місії корпорації та її донесення до громадськості все ж необхідне, оскільки це допомагає корпораціям:

- привернути увагу ділових кіл та потенційних клієнтів;
- коректніше сформулювати головну ціль діяльності корпорації та, відповідно, встановити відповідний критерій управління;
- внести визначеність у стосунки з міноритарними власниками.

Таким чином, місія відділена від системи цілей, що дає корпорації змогу вважати головною ціллю компанії отримання прибутку або підвищення прибутковості [1].

Способи узгодження інтересів тут можуть бути наступними: вибір корпорацією таких сфер діяльності та конкурентних стратегічних позицій, що забезпечать отримання високих прибутків у перспективі; стимулювання власника до підприємницького стилю поведінки; формування міцного ядра акціонерів, які віддають пріоритет зростанню вартості акцій; здійснення дивідендної політики [8].

Суб'єктивне представлення складу та підпорядкованості цілей різними соціальними групами залежить від їхнього місця у виробничому процесі та стилю поведінки, наголошено у [9]. Можна виділити дві такі соціальні групи: керівники (підприємці) й фахівці підприємства (керівництво) – одна група, безпосередні учасники виробничого процесу (трудова колектив) – інша група.

Є два типових взаємопротилежних стилі поведінки керівництва корпорації в умовах ринкової економіки: акумулятивний та підприємницький. За акумулятивної поведінки керівник головною метою вважає отримання прибутку, а задоволення суспільних потреб є підпорядкованою метою, оскільки без продажів не можна отримати бажаного прибутку. Тому мотив до прискорення (а то й доцільності) науково-технічного розвитку та інновацій – лише очевидне зниження прибутку. Знову ж таки, саме для отримання прибутку забезпечують необхідну мотивацію праці, тому заробітну плату підтримують на рівні, достатньому для мотивації праці та отримання прибутку. Отриманню прибутку підпорядковане й досягнення екологічної мети, тобто зміни здійснюють, коли стає очевидним, що прибуток зменшуватиметься (зокрема, в результаті санкцій за екологічні порушення).

При підприємницькій поведінці керівник має за мету пошук нових потреб й їх задоволення. Підтримка прибутку на певному рівні та його підвищення розглядають як результат задоволення потреб: чим більша потреба задоволена, тим вищий прибуток і (або) надійніше становище на ринку. Підприємець постійно шукає нові потреби і нові технології для задоволення потреб або, знайшовши нову технологію, активно прищеплює споживачеві нову потребу.

Водночас, із впровадженням нової технології виникає ряд соціальних проблем, пов'язаних зі зменшенням частки живої праці, її спрощенням, зниженням задоволеності

працюючих процесом праці (послабленням мотиву схильності до праці), погіршенням становища кваліфікованих робітників на ринку праці.

Для трудових колективів характерні також два стилі поведінки: егоїстичний і господарський [9]. За егоїстичної поведінки пріоритет – це підвищення заробітної плати та інших соціальних благ у збиток довготривалим інтересам розвитку корпорації. За такого стилю поведінки колектив не зацікавлений у витрачанні отриманого прибутку на технічний розвиток виробництва, оскільки це заперечує інтересам людей – підвищенню матеріального благополуччя за рахунок прибутку. Задоволення суспільних потреб у продукції підприємства відступає на другий план.

Таким чином, головною (підпорядковуючою) метою колективу з егоїстичним стилем поведінки, яка домінує, єдиним мотивом праці стають заробітна плата та інші матеріальні блага. Задоволення суспільних потреб підпорядковане матеріальному благополуччю колективу. Такий колектив опирається нововведенням, побоюючись використання на ці потреби коштів, що могли б бути використані на підвищення його матеріального благополуччя. Прибуток такий колектив сприймає, як засіб підвищення матеріального рівня. Отже, виживання підприємства в умовах ринку за егоїстичної поведінки колективу є проблематичним.

За господарської поведінки підпорядковуючими цілями однакової важливості колектив визнає «отримання й підвищення прибутку» та «підтримку й підвищення рівня матеріального благополуччя». Перша ціль у цьому випадку стає підпорядкованою цілям виробничого й соціального розвитку, які вважають теж еквівалентними за значущістю.

Стиль поведінки трудового колективу визначає і стиль поведінки керівництва підприємства: за егоїстичної поведінки трудового колективу керівництво вимушене комбінувати акумулятивну та підприємницьку поведінки; господарський стиль поведінки колективу заохочує керівництво до підприємницького стилю.

Треба зауважити, що стрижнем економічного механізму управління корпорацією нині є [10] ринковий механізм конкуренції, механізм відтворення факторів виробництва (самоокупності) й акціонерний механізм самофінансування інвестицій.

Ринковий механізм конкуренції базований на якостях конкурентного середовища та конкурентних стратегіях учасників ринку (продавців і покупців). Конкурентне середовище визначається формою ринку (поліполія, олігополія, монополія та їх модифікації), а конкурентні стратегії визначаються чинниками попиту і пропозиції. Динаміка попиту й пропозиції під впливом різних чинників породжує процес безперервної адаптації підприємств і споживачів їх продукції до кон'юнктури ринку.

Механізм відтворення факторів виробництва забезпечує безперервну самоокупність підприємства [11]. Він, своєю чергою, охоплює механізми оплати праці, відтворення виробничих запасів і основних виробничих фондів (капіталу).

Перехід до ринкової економіки супроводжувався в Україні деградацією механізму відтворення капіталу (механізмів оборотних коштів і амортизації), що спричинило необхідність створення специфічного механізму банкрутства підприємств. Останній спрямований на дієспроможність механізму самоокупності.

Акціонерний механізм реалізують, накопичуючи акціонерний капітал та інвестуючи його в розвиток, а також реінвестуючи прибуток. Накопичення капіталу досягають емісією акцій і зростанням їх курсу на вторинному ринку в результаті ефективної діяльності корпорації. Частка прибутку, реінвестованого в розвиток, визначається інвестиційною політикою корпорації, яка залежить від структури корпоративної власності (розподілу акцій серед акціонерів).

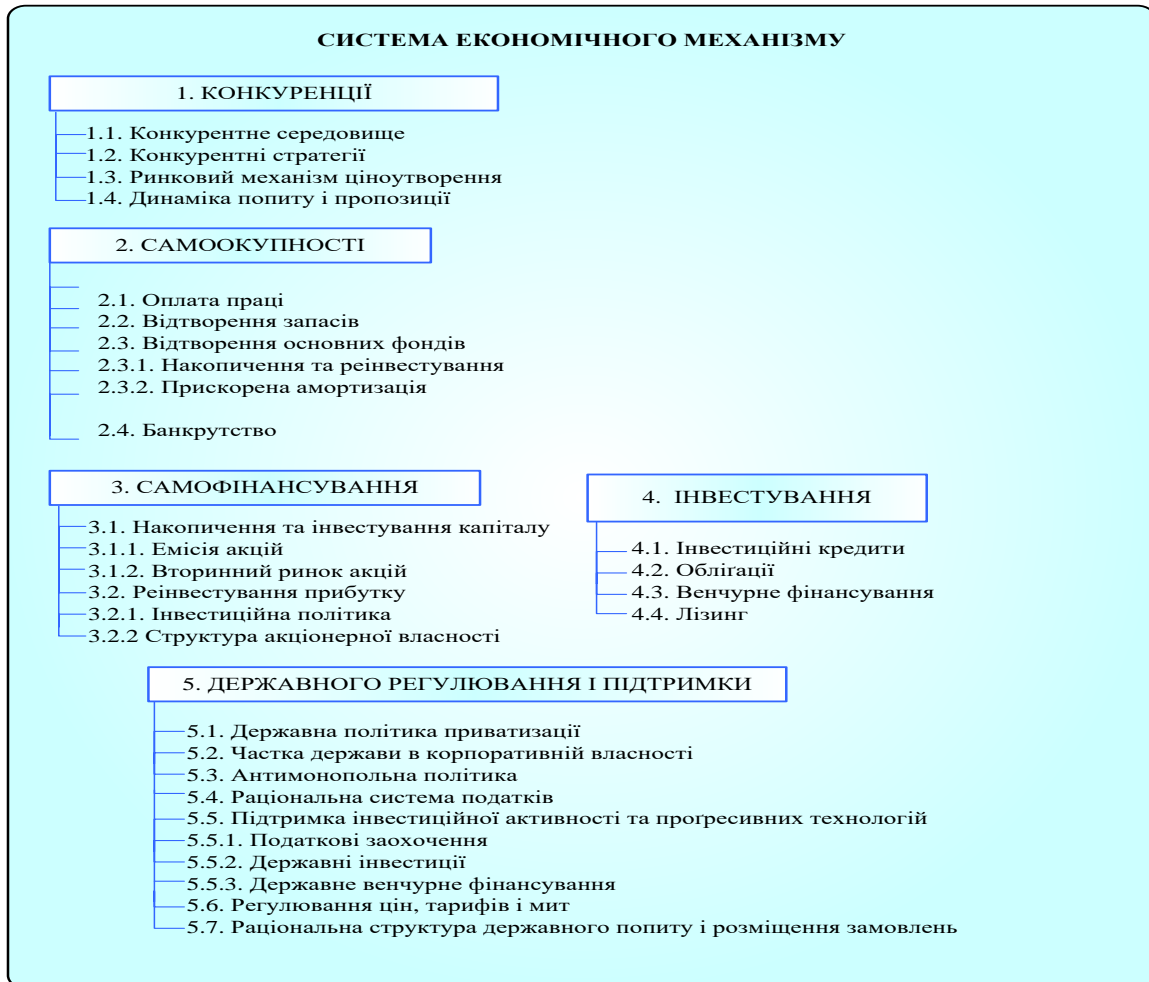

Рисунок 1.3. Система економічного механізму управління корпорацією для узгодження інтересів усіх зацікавлених осіб

Figure 1.3. The system of economic mechanism of corporate management for all stakeholders interests alignment

Джерело: склали автори.
Source: developed by the authors.

Механізми державного регулювання діяльності корпорацій мають економічну, організаційно-адміністративну, правову і політичну природу. В економічному механізмі найважливіше значення мають: політика приватизації, під впливом якої складається і розвивається підприємництво; участь держави в капіталі компаній з метою забезпечення державних пріоритетів у найважливіших виробництвах; антимонопольна політика, спрямована на створення конкурентного ринку й, отже, на формування ринкового механізму конкуренції та ціноутворення [12, 13, 14].

Узагальнену запропоновану структуру економічного механізму управління корпораціями наведено на рисунку 1.3.

Незважаючи на те, що трансформація форм власності дає підприємствам змогу самостійно фінансувати науково-технічний розвиток виробництва, обов'язковою складовою економічного механізму управління розвитком залишається державна підтримка. Як зазначено у роботах [15, 16, 11], це пояснюється тим, що:

1) термін окупності витрат може бути досить тривалим, і тому в цей період підприємства потребують фінансової підтримки, компенсуючи в подальшому витрати держави підвищенням податкових відрахувань за рахунок зростання ефективності виробництва;

2) вимоги ринку й радикальні нововведення (перехід до нового життєвого циклу технології/попиту та зміна технологічної спеціалізації) є капіталомісткими і потребують концентрації значних ресурсів. Держава зацікавлена в таких нововведеннях, оскільки їх реалізація призводить до переходу промислового виробництва на якісно новий рівень;

3) постіндустріальна епоха характерна створенням нових технологій і продуктів, розрахованих на нові потреби. Тривалість інноваційного циклу таких виробництв збільшується, оскільки в нього вводять етап визнання нової продукції споживачем.

Висновки. Оптимальна структура корпоративної власності має сприяти, з одного боку, концентрації капіталу в руках ефективного власника, а з іншого – відповідності структури капіталу стратегічній меті корпорації. Розпорошеність корпоративного капіталу, яка склалася на багатьох підприємствах, призводить насправді до того, що менеджери фактично виходять із-під контролю власників. Вони мають у розпорядженні капітал і майно, яке їм не належить, унаслідок чого виникає спокуса використання засобів підприємства у власних інтересах на збиток виробництву й зниження в подальшому ефективності підприємства. Формування оптимальної структури корпоративної власності може бути використано при прийнятті рішень при управлінні структурою власності корпорацій. Це дасть змогу домогтися прибутковості діяльності корпоративних структур виробничого профілю і забезпечити прибутки міноритарним власникам корпоративних прав.

Conclusions. The optimal structure of corporate ownership, on the one hand, should promote the concentration of capital in the hands of effective owner, and on the other hand - the compliance of capital structure with the corporation strategic goal. The dispersion of corporate capital evident at many enterprises actually results in the fact that managers actually get out of the owners control. They have capital and property that does not belong to them, causing the temptation to use the company's funds in their own interests resulting in production losses and further reduction the enterprise efficiency. The formation of the optimal structure of corporate ownership can be used in decision-making in the corporation ownership structure management. This makes it possible to achieve profitability of corporate production structures and provide profits to minority owners of corporate rights.

Список використаної літератури

1. Рассел Л. Акофф. Планирование будущего корпорации. М. : Сирин, 2002. 256 с.
2. Круглов М. И. Стратегическое управление компанией: учебник для вузов. М.: Русская деловая литература, 2016. 482 с.
3. Игнатъева А. В. Исследование систем управления : уч. пособие 2-е изд., перераб. и доп. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. 167 с.
4. Зайдель Х. Основы учения об экономике. Пер. с нем. М. : Дело ЛТД, 1994.
5. Крючкова Н. В. Особливості формування структури корпоративної власності в Україні та її вплив на корпоративне управління. Економіка: проблеми теорії та практики : Збірник наукових праць. Випуск 264. Т. VI. Дніпропетровськ : ДНУ, 2010. 316 с.
6. Гераськин М. И. Согласование экономических интересов в корпоративных структурах. М. : Анко, 2005. 293 с.
7. Паппе Я. Ш. Олигархи. Экономическая хроника 1992. М. : ГУ ВШЭ, 2000. 25 с.
8. Кузьмін О. Є. Теоретичні та прикладні засади менеджменту : навч. посіб. Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка». Інтелект-Захід, 2007. 384 с.
9. Мартыненко Н. Технология менеджмента : учебник для студентов высш. уч. заведений. К. : МП «Леся», 2007. 800 с.

10. Педько А. Б. Власність, контроль і конфлікт інтересів в акціонерних. К. : Києво-Могилянська академія, 2008. 325 с.
11. Круглов М. И. Сложные системы и их. М. : Институт управления народным хозяйством, 1975.
12. Пинк Д. Нация свободных агентов: как новые независимые работники меняют жизнь Америки. М. : Секрет фирмы, 2005. 328 с.
13. Calvo G. Credit Markets, Credibility and Economic Transformation. *Journal of Economic Perspectives*. 1991. Vol. 5. P. 139–148. <https://doi.org/10.1257/jep.5.4.139>
14. CEEPН : Seventh Annual Conference on Economic Transition. December 6-7. 1996. Dubrovnic, Croatia. Country Reports.
15. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами. М. : Финансы и статистика, 2014. 800 с
16. Євтушевський В. А. Інтеграція та формування корпоративних структур. К. : Знання-П, 2002. 317 с.

References

1. Rassel L. Akoff Planiruvannya maybutnoho korporatsiyi [Planning the future of the corporation] per.s anhl. М. : Syryn, 2002. 256 pp.
2. Kruhlov M.I. Stratehichne upravlinnya kompaniyeyu: Uchebnyk dlya vuzovoyi praktyky [Tekst] [Strategic management of the company: Textbook for universities practice [Text]]. М. : Rus'ka Delova literatura, 2016. 482 pp.
3. Ihnatyeva A. V. Doslidzhennya systemnoho upravlinnya: uch. posobyе dlya vuzov [Research of control systems: uch. manual for universities [Text]]. М. Maksymtsov. - 2-e yzd., Pererab. YA dop. М. : YUNYTY-DANA, 2012. 167 pp.
4. Zaydel' X. Osnovy uchennya pro ekonomiku [Fundamentals of the doctrine of economics]. М. : Delo LTD, 1994.
5. Kryuchkova N. V. Osoblyvosti formuvannya struktury korporatyvnoyi vlasnosti v Ukrayini ta yiyi vplyv na korporatyvne upravlinnya [Features of the formation of the structure of corporate property in Ukraine and its impact on corporate governance] *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky* : Zbirnyk naukovykh prats'. – Vypusk 264. V. 9 t. – Т. VI. Dnipropetrovs'k : DNU, 2010. 316 pp.
6. Heraskyn M. Y. Sohlasovanye ékonomycheskykh ynteresov v korporatyvnykh strukturakh [Coordination of economic interests in corporate structures]. М. : Anko, 2005. 293 pp.
7. Pappе YA. SH. Olyharkhy. Ékonomycheskaya khronyka 1992-2000 [Oligarchs. Economic Chronicle 1992-2000]. М. : HU VSHÉ, 2000. Pp. 25.
8. Kuzmin O. YE. Teoretychni ta prykladni zasady menedzhmentu : navch. posib. [Theoretical and applied principles of management: textbook. way] L'viv : Nats. un-t “L'vivs'ka politehnika”; Intel'ekt-Zakhid, 2007. 384 pp.
9. Martynenko N. Tekhnologiya menedzhmenta : uchebnyk dlya studentov vyssh. uch. zavedeniy [Tekhnologiya menedzhmenta: uchebnyk dlya studentov vyssh. uch. zavedeniy]. К. : МР «Lesya», 2007. 800 pp.
10. Ped'ko A. B. Vlasnist', kontrol' i konflikt interesiv v aktsionernikh tovaristvakh [Property, control and conflict of interests in aktsionernikh tovaristvakh]. К. : Kiëvo-Mogilyans'ka akademiya, 2008. 325 pp.
11. Kruglov M. I. Slozhnyye sistemy i ikh analiz [Slozhnyye sistemy i ikh analiz]. М. : Institut upravleniya narodnym khozyaystvom, 1975.
12. Pink D. Natsiya svobodnykh agentov: kak novyye nezavisimyye rabotniki menyayut zhizn' Ameriki [Natsiya svobodnykh agentov: kak novyye nezavisimyye rabotniki menyayut zhizn' Ameriki]. М. : Sekret firmy, 2005. 328 pp.
13. Calvo G. Credit Markets, Credibility and Economic [Credit Markets, Credibility and Economic Transformation]. *Journal of Economic Perspectives*. 1991. Vol. 5. Pp. 139–148. <https://doi.org/10.1257/jep.5.4.139>
14. CEEPН : Seventh Annual Conference on Economic Transition. December 6-7, 1996, Dubrovnic, Croatia. Country Reports.
15. Van Khorn Dzh. K. [Fundamentals of Finance [Text]]. М. : Fynansy y statystyka, 2014. 800 pp
16. Yevtushevskyy V. A. Intehratsiya ta formuvannya korporatyvnykh [Integration and formation of corporate structures]. К. : Znannya-P, 2002. 317 pp.